

วิทยานิพนธ์นี้เป็นงานศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านเข้ายึดครองที่ดินของเอกชนที่ได้รับเอกสารสิทธิจากรัฐ โดยเน้นกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจในการจัดการทรัพยากร เพื่อให้ชาวบ้านมีความชอบธรรมในการใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อทำกิน โดยเลือกพื้นที่หมู่บ้านไร่แดงและหมู่บ้านแม่อาว อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นกรณีศึกษา

ปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านเข้ายึดครองที่ดินของเอกชนเกิดขึ้นภายใต้บริบทของเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจในชนบท การปรับตัวเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ของชาวบ้านนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการหนีออกจากสถานะขาดแคลนรอบด้าน ชาวบ้านเข้าสู่การผลิตสองระบบทั้งการเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์และการผลิตนอกภาคเกษตร การที่ชาวบ้านไม่สามารถพึ่งรายได้นอกภาคเกษตรได้อย่างเต็มที่ ทำให้ชาวบ้านจำเป็นต้องรักษาการผลิตในภาคเกษตรเอาไว้

การศึกษาพบว่ากระบวนการเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ของชาวบ้านที่เกิดขึ้นนั้นแม้ว่าเป็นความจำเป็นในการดำรงชีวิต แต่เงื่อนไขและข้อจำกัดของการได้มาซึ่งที่ดินและการสะสมทุนในยุคก่อนหน้านี้ ได้ทำให้การปรับตัวของชาวบ้านแต่ละกลุ่มนั้นแตกต่างกัน และประสบความสำเร็จต่างกัน ส่งผลให้เกิดการแตกตัวทางชนชั้นชัดเจนมากขึ้น และตลอดระยะเวลาของกระบวนการปรับตัวของ

ชาวบ้านนี้แสดงให้เห็นว่าการมีที่ดินมีความสำคัญมากต่อความสามารถในการปรับตัวของครัวเรือน
ชาวบ้านตลอดมา

ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดได้เป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะจากกลุ่มครัวเรือน
ยากจนและครัวเรือนฐานะปานกลาง เริ่มกลับมาตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็น
ธรรมของการครอบครองทรัพยากรที่ดิน ซึ่งทำให้พวกเขาไม่สามารถใช้ที่ดินเป็นทุนสำหรับการ
ปรับตัวได้ ต่างกับกลุ่มชาวนารวยหรือชาวนากลางที่ประสบความสำเร็จจากการขยับออกจากภาวะ
ความขาดแคลนของครัวเรือนที่สั่งสมมาตั้งแต่ก่อนทศวรรษ 2500 ด้วยการเปลี่ยนมาผลิตเชิง
พาณิชย์และค้าขาย ดังนั้น ชาวบ้านจากกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนและครัวเรือนที่มีฐานะปานกลางจึง
ตัดสินใจยึดที่ดินเอกชนที่รกร้างว่างเปล่าเพื่อทำการผลิตเชิงพาณิชย์ ในบริบทที่พวกเขาไม่สามารถ
ปรับตัวตามแนวทางเดิมที่เคยใช้มาก่อน ไม่ว่าจะเป็นการบุกเบิกที่ดิน การเช่าที่ดิน หรือการทำงาน
เป็นแรงงานรับจ้างทั้งในและนอกภาคเกษตรเพียงฐานเดียว

จากการยึดที่ดินของเอกชนอย่างผิดกฎหมาย ทำให้ชาวบ้านจำเป็นต้องหาทางทำให้ตนมี
ความชอบธรรมในการใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อการทำกิน ซึ่งชาวบ้านเลือกที่จะสร้างความชอบธรรม
ด้วยการอ้างสิทธิ “ธรรมชาติ-ชุมชน” เพื่อที่จะนำไปสู่การการปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจเพื่อให้
สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน วิธีการที่ชาวบ้านใช้แสดงให้เห็นความแตกต่างของการ
อ้างสิทธิใน 2 ระดับ กล่าวคือ ในระดับแรก ชาวบ้านจะอ้างสิทธิธรรมชาติและสิทธิการใช้ภายใน
ชุมชนเป็นหลัก ในระดับที่สอง ชาวบ้านยกระดับของการอ้างสิทธิจากระดับแรก มาสู่การอ้าง
“สิทธิชุมชน” ในการจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นกระบวนการต่อรองกับรัฐพร้อมกับการแสวงหาแรง
สนับสนุนจากสังคมสาธารณะ

การอ้างสิทธิดังกล่าวนอกจากชาวบ้านใช้กระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแล้วชาวบ้านยัง
ได้เลือกนำความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ เพื่อต่อสู้ต่อรองกับรัฐ ให้รัฐทำการตรวจสอบการ
ได้มาซึ่งเอกสารสิทธิของนายทุน และการยืนยันให้เห็นว่าหลักการ “สิทธิชุมชนของชาวบ้านมี
รากฐานมาจากสิทธิธรรมชาติและสิทธิการใช้ซึ่งเป็นประเพณีเดิมของชาวบ้าน

กระบวนการของการอ้างสิทธิธรรมชาติและสิทธิชุมชนยังได้ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่าง
“จารีตเดิม” กับ “จารีตใหม่” นั่นคือ การแบ่งที่ดินส่วนหนึ่งเพื่อสร้างเป็นพื้นที่หน้าหมู่บ้านของชุมชน
ขึ้นมาใหม่ และการสร้างรูปแบบของการจัดการที่ดินในลักษณะของการใช้ “โฉนดชุมชน” ภายใต้
การจัดการและควบคุมการใช้โดยกลุ่มชาวบ้านที่ยึดที่ดิน โดยชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะได้ “โฉนด
ชุมชน” เพื่อรับรองกรรมสิทธิในที่ดินที่ตนเข้าไปใช้ประโยชน์ แต่จะต้องยอมรับกฎเกณฑ์ในการ
จัดการที่ดินตามที่กลุ่มชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ผลของกระบวนการสร้างความชอบธรรมและ
การวางตำแหน่งแห่งที่ของชุมชนในทางการเมืองเพื่อปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้ ก็คือ กลุ่ม
ชาวบ้านประสบความสำเร็จในระดับชุมชนและท้องถิ่น โดยสามารถสร้างความชอบธรรมแก่การ
ยึดที่ดินของเอกชนและสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวได้

This thesis is a historical study which aims to describe the phenomenon of villagers occupying registered privately-owned land. The research focuses on adaption in relationships of power regarding resource management which helps the villagers to obtain rights to use the land to make a living. Bann Rai Dong and Bann Mae Eaw, Amphoe Pa Sang Changwat Lamphun are used as case studies.

The phenomenon of villagers occupying privately-owned land occurs in the context of social and economical change in rural areas. Villagers' adaption of commercial production resulted from desire to escape scarcity. People committed themselves to two kinds of production: commercial agricultural production and non-agricultural production. As they cannot rely completely on non-agricultural production, they have to maintain their agricultural production at the same time.

The study found that although agricultural commercialization is necessary for living, but previously conditions and limitations on acquiring land and capital caused groups to adapt in different ways with different rate of success. This created clearer class distinctions. Throughout the adjustment process of villagers, it can be seen that land ownership is a very important factor in adaption of every household.

Overall the changes caused villagers, especially those from poor and middle-class families, to be concerned about the inequalities and injustice in land possession. Unlike the rich and middle-class farmers who successfully escaped from scarcity in the 1960s to commerce and commercial agriculture, that condition prevents the poors from using land to apply for capital to affect their adjustment. Consequently the poorer and middle class families, in the context that they are no longer able to adjust their living solely with former methods, such as clearing new land, renting land, or working as agricultural or non agricultural labourers, decided to occupy individual deserted land for commercial agricultural production.

In illegally occupying privately-owned land, villagers need to find a way to acquire right and legitimacy for their use of the land to earn a living. In this case villagers claimed natural and community right to adjust power relationship to gain right to use others' individually owned land. They claim their right on two levels, natural right and usefruct rights, within village and community right to act against the outsiders. Community right of the villagers based on natural and use rights are a community tradition.

To claim land rights, the villagers not only use political movement but they also apply collective memory to deal with the government. In this process the government is required to investigate the acquirement of title deeds by the land owners. Villagers primarily insist that the principle of community right is based on natural right and usefruct rights that are traditional rights of the local people.

This process of claiming natural and community rights has also created amalgamation of old customs" and "new customs." It provides new form of land management in the community. People claim "a community title deed" to approve their right to access the land.

The result of the process of legitimacy production and position in community using political methods in order to adjust relationships of power is that villagers achieve success on a local scale. They can claim their rights to occupy privately-owned land and acquire benefits from the land properly.